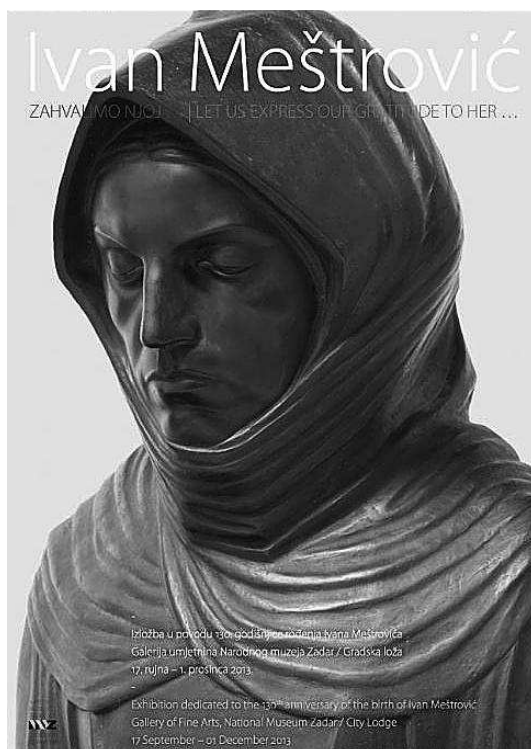

KAKO JE JEDNA IZLOŽBA OBOGATILA KULTURNU PONUDU ZADRA U 2013. GODINI

NATALI ČOP □ Narodni muzej Zadar, Zadar

sl.1. Naslovnica kataloga istoimene izložbe *Zahvalimo njoj* objavljenog u povodu obilježavanja 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića.

UVOD. Godina 2013. bila je u znaku 130. godišnjice rođenja Ivana Meštrovića. U toj prigodi Muzeji Ivana Meštrovića priredili su izložbu *Zahvalimo Njoj...*, najprije u Meštrovićevu rodnom Vrpolju (Slavonija), u Spomen-galeriji Ivana Meštrovića, od 4. srpnja do 4. rujna 2013., a potom, u donekle izmijenjenom obliku, u suradnji s Galerijom umjetnina Narodnog muzeja Zadar, u izložbenom paviljonu Gradska loža od 17. rujna 2013. do 19. siječnja 2014. Time je simbolično obilježen početak Meštrovićeve ovozemaljskog života u Vrpolju, dok se Zadar može smatrati gradom u kojemu je rođen Meštrović umjetnik, i to objavljivanjem članka u zadarskome *Narodnom listu* davne 1899. godine, kada se prvi put spominje izuzetan talent dječaka Ivana Gabrilovića Meštrovića.¹

Budući da je riječ o umjetniku svjetskog značaja, izložba je među domaćom publikom, ali i među gostima grada, pobudila veliko zanimanje te je već u najavi na tiskovnoj

konferenciji proglašena kulturnim događajem godine u Zadru. Izložbu je za četiri mjeseca trajanja posjetilo 7 300 osoba. Za tako dobar odaziv nesumnjivo je zaslužan i popratni program kojim je organizator nastojao privući što veći raspon posjetitelja - od onih najmlađih do najstarijih, od stanovnika grada do domaćih i stranih gostiju. Ovim tekstom donosimo pregled i presjek postava i svih popratnih aktivnosti koje su se održavale tijekom priprema i trajanja izložbe. Uspješnom realizacijom izložbe, ali i ostalih aktivnosti, potvrđen je jedan od ciljeva organizatora - da izložba bude poklon Zadranima i da živi s gradom², pa se u tom smislu može reći kako je izložba obilježila i obogatila kulturnu ponudu Zadra u 2013. godini.

Izložba *Zahvalimo Njoj...*

Idejni autor izložbenog projekta jest ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića Andro Krstulović Opara, a autorica stručne koncepcije izložbe muzejska savjetnica zagrebačkog Atelijera Meštrović Ljiljana Čerina. Kustosica zadarske izložbe je Ljubica Srhoj Čerina, a prostornu koncepciju postava potpisuje Mario Beusan. Izložena djela pristigla su iz fundusa Atelijera Meštrović u Zagrebu, Galerije Meštrović u Splitu, Spomen-galerije Ivana Meštrovića u Vrpolju, Gradskog muzeja Drniš u Drnišu i Gliptoteke HAZU u Zagrebu.

U *press release* materijalima i najavama izložbe istaknuto je kako je obljetnica umjetnikova rođenja obilježena izborom teme majke i majčinstva kojoj se Meštrović vraćao tijekom cijeloga stvaralačkog razdoblja. Kako je navela autorica izložbe Ljiljana Čerina u govoru na otvorenju izložbe te u predgovoru kataloga, na izbor teme majke i majčinstva potaknule su je riječi iz Meštrovićeve poslanice *Zahvalimo Njoj...*, izrečene pri posveti crkve Naše Gospe u Biskupiji kod Knina 1938. godine.³ Riječi poslanice tako su se našle i u nazivu izložbe, a izborom djela i tematski u muzeološkom postavu. Izabrana djela nastala su u razdoblju od 1905. do 1947. godine, što stilski-oblikovno obuhvaća različite Meštrovićeve faze koje otkrivaju njegove iznimne kreativne dosege unutar navedene teme. *S njima Ivan Meštrović progovara o osobnom doživljaju majke kroz*

¹ Barbić, V. *Ivan Meštrović, Izložba skulptura i litografija 1902. - 1942.* Zadar, 1976., str. 3.

² Iz intervjua s Ljiljanom Čerinom, *Zadarski regional*, 29. siječnja 2014., str. 21.

³ Čerina, Lj. *Ivan Meštrović, Zahvalimo Njoj...* Zadar, 2013., str. 48.

različite interpretativne poruke senzualnosti, majčinske ljubavi i patnje, iskonskog izvora života i personificirane uloge majke. U takva promišljanja uklapa svoje duhovno sazrijevanje koje interpretira u oblikovanju religijskih tema rođenja i smrti Isusove.⁴

Ukupno 21 skulptura i reljef u drvu, gipsu, bronci i mramoru te 11 crteža, dvije litografije i jedna slika postavljeni su u kvadratni i velikim prozorima ostakljen prostor manirističke Gradske lože, na oko 150 m². Posebnost postava rezultat je odluke autorice izložbe da skulpturu *Povijest Hrvata* smjesti na glavni gradski trg ispred Gradske lože. Time je postignut dojam izlaska teme izvan konteksta izložbenog prostora, a istodobno, zbog frontalne pozicije skulpture u odnosu prema ulazu u Gradsku ložu, ona je komunicirala s ostatkom postava i amblemski nosila poruku izložbe. Tako postavljena, skulptura kao da je pozivala prolaznike da posjete izložbu i, rekla bih, figurirala kao svojevrstan marketinški mamac za privlačenje gostiju. Time je Zadar ujedno privremeno dobio javnu Meštrovićevu skulpturu koja se, smještena na kubični postament, dimenzijama dobro uklopila u prostor trga.

U samom središtu Gradske lože, na uzdignutom kružnom postamentu, svoje je mjesto našla kompozicija u gipsu *Zdenac života*, koja se bojom i oblikom nenametljivo uklopila u taj prostor. Taj rani bečki rad, *remek-djelo europskog simbolizma*⁵ govorom tijela likova u ljubavnom zanosu i simboličkim značenjem vode kao iskonskog izvora života činio je dinamičnu okosnicu postava i u odnosu prema ostalim izloženim likovima majki i žena stvarao cjelinu iz koje se jasno iščitavala poruka teme izložbe.

Iz istog razdoblja izloženo je i djelo *Majka i dijete*, u kojemu je socijalna nota, koja je tada zaokupljala umjetnika, oblikovana pod utjecajem Rodinova stila.

Od ranih radova tu se našla i *Eva*, također kao simbol izvora života, a nasuprot ulazu u Gradsku ložu, na zidu iza izdignutoga kamenog stola, sa svake strane, bočno su postavljena dva figurativna postamenta secesijskog izričaja s motivom majke i djece koji su svojom posturom i uklopljenošću u arhitektonski element asociirali na obitelj i društvo.

Iz Meštrovićeva pariškog razdoblja autorica je izabrala nekoliko djela koja svojim oblikovnim i kompozicijskim obilježjima govore o prototipu majke i žene koju je Meštrović stvorio u toj fazi, a povezana su s umjetnikovom zaokupljenošću idejom nacionalnog mita ostvarenoga u *Kosovskom ciklusu*.⁶ Riječ je o prikazu *Udovice*, koja naglašenim oblinama i grčem u trenutku boli ostavlja dojam herojske monumentalnosti. Drugi prototip nastao u istom vremenu jest prikaz majke Marte, i to u djelu *Moja majka*, čiji se smireni sjedeći stav, stilizirana odjeća i karakteristični romboidni rubac na glavi pojavljuju i u kasnijim realizacijama skulptura majki.

Sljedeća oblikovna faza prezentirana je djelima koja otkrivaju Meštrovićevo duhovno i religijsko sazrijevanje

sl.2. Detalj Meštrovićeve skulpture *Povijest Hrvata* izložene u javnom prostoru na gradskom trgu ispred Gradske lože.

proizašlo iz doživljaja ljudskih stradanja u Prvome svjetskom ratu.

Iz tog su vremena izabrana djela s temom majčinstva, sagledana sa sakralnog stajališta, a u oblikovnom smislu napravljen je odmak od monumentalnosti iz prethodne faze. Tako je *Gospa s djetetom* riješena reduciranom formom po načelu *manje je više*, a dva drvena reljefa - *Veseli andeli* i *Tužni andeli* također su realizirani redukcijom linija, ali s evidentnom ekspresijom Marijinih osjećaja u oba primjera. Potonja dva djela u postavu su smještena na središnjem zidu Lože, uokvirenom plitkim lezenama uz koje su postavljeni spomenuti figurativni postamenti. Iz tog je razdoblja još jedno Meštrovićevo remek-djelo, *Pietà*, prizor oplakivanja preuzet iz zapadne srednjovjekovne ikonografije.⁷

Izborom djela *Vestalka* autorica je željela istaknuti simboličku povezanost majke kao čuvarice kućnog ognjišta i rimske svećenice kao čuvarice vječne vatre.

Iz Meštrovićeve zagrebačke, najplodnije faze, kada je već bio afirmiran umjetnik i kada postaje roditelj, autorica je odabrala ona djela koja ističu intimu majčinstva prožetu duhovnim značenjem. Tako je u djelu *Olga doji Tvrtka* duhovnost utjelovljena u intimnom kontaktu njegove supruge sa sinom, a u reljefu *Majka i dijete* ostvarena je međusobnim dodiranjem majčine i djetetove glave. U reljefu *Nakon poroda* duhovnost je sublimirana u misteriju rađanja i značenju majčinstva kao izvora života. Duhovnost u temi majčinstva dalje je razrađena uvođenjem molitve kao pod teme. U tom su kontekstu izabrana djela *Majka uči dijete moliti*, u bronci, i *Majka zavjetuje dijete*, u mramoru.

4 Informativni letak za medije na hrvatskom jeziku.

5 Čerina, Lj. *Ivan Meštrović, Zabvalimo Njoj...* Zadar, 2013., str. 49.

6 Čerina, Lj. *Ivan Meštrović, Zabvalimo Njoj...* Zadar, 2013., str. 50.

7 Isto, str. 53.

sl.3. Meštrovićeva skulptura *Povijest Hrvata* izložena u javnom prostoru na gradskom trgu ispred Gradske lože.

sl.4. Pogled na izložbu *Zahvalimo njoj* u Grdskoj loži, Narodni muzej Zadar, 2013.

Iz te je faze izloženo i djelo u gipsu *Majka u razmišljanju*, kompozicijski usporedivo s već spomenutim djelom *Moja majka*. To je prikaz sjedećeg lika majke koja sjedi s karakterističnim romboidnim rupcem izrađenim u jednom bloku, a u tom je slogu i personifikacija majke naroda - skulptura *Povijest Hrvata*.

Iz prve polovice 1940-tih godina izloženo je nedovršeno djelo u orahovini *Majka i dijete*, koje sugestivno prikazuje povezanost majke i djeteta u čvrstom zagrljaju.

Kronološki postav završava skulpturom *Vapaj*, iz vremena prije Meštrovićeva odlaska u SAD 1947. godine.⁸ Tim ekspresivnim djelom prikazan je simbol patnje i zaziva čovječanstva za pomoć, što je usko povezano s duhovnim i tjelesnim patnjama koje je Meštrović pretrpio tijekom boravka u ustaškom zatvoru u iščekivanju smrtnog presude.

Uz navedene skulpture, na zidove Gradske lože postavljeno je jedno ulje na kartonu, te 11 crteža i dvije litografije na kojima skicirane kompozicije i likovi majki i žena u interpretativnom i stilsko-oblikovnom smislu korespondiraju s izloženim skulpturama.

Izložba je upotpunjena i uvećanom fotografijom mladog umjetnika iz bečkih dana, tekstom poslanice prebačenim preko balustrade lijevoga pročelnog prozora Lože te uvećanom fotografijom Meštrovića s majkom Martom iz 1930., postavljenom preko balustrade desnoga pročelnog prozora.

Izložba je otvorena 17. rujna 2013. u 19 sati pred prostorom Gradske lože. Otvorenju su nazočili predstavnici javnog života grada, lokalnih vlasti i zadarske nadbisku-

pije, a okupljeno je mnoštvo uzvanika i građana gotovo u potpunosti ispunilo trg pokazujući oduševljenje s kojim su dočekali Meštrovićeva djela u Zadru. U svečanosti otvorenja izložbe sudjelovali su predstavnici organizatora - ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića Andro Krstulović Opara, ravnateljica Narodnog muzeja Zadar Renata Peroš, autorica izložbe Ljiljana Čerina, kustosica Ljubica Srhoj Čerina i zamjenik ministrice kulture Berislav Šipuš. Veliku čast Zadru svojim je dolaskom iskazao sin Ivana Meštrovića, Mate, koji se okupljenom mnoštvu obratio emotivno tumačeći simboliku majke u umjetnosti svog oca te je posebno naglasio izvrsnost i stručnost Ljiljane Čerine u proučavanju života i djela njegova oca. Naglasio je, među ostalim, kako je očeva umjetnost važan *brand* za vrednovanje i prepoznavanje Hrvatske u svijetu.⁹

Promotivne i medijske aktivnosti

Radi senzibiliziranja građane Zadra, ali i privlačenja stranih gostiju, već u ožujku 2013. počeli smo obavještavati javnost o izložbi na službenim muzejskim web i Facebook stranicama te na web i Facebook stranicama Turističke zajednice grada Zadra.¹⁰ U kolovozu 2013. pripremljeni su informativni listići na hrvatskome i engleskom jeziku koji su se elektroničkom poštom slali medijima i portalima radi objave i dijelili se kao *press release* materijali te besplatno davali posjetiteljima izložbe. Informativni listići sadržavaju opće podatke (naziv, vrijeme, mjesto održavanja, organizacijski odbor) te kratak opis teme izložbe, imena osoba za vezu i dvije fotografije izložaka.¹¹

⁸ U katalogu izložbe autorica navodi kako je kronološki slijed izložbe završen 1947. godinom jer Muzeji Ivana Meštrovića ne posjeduju djela o temi majčinstva iz američkog razdoblja.

⁹ Otvorenje izložbe: URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.617248251660522.1073741854.164933686891983&type=3>

¹⁰ WEB muzeja: URL: <http://nmz.hr/>, Facebook stranica muzeja: URL: <https://www.facebook.com/narodni.muzej.zadar?ref=hl>, WEB Turističke zajednice Grada Zadra: URL: <http://www.tzzadar.hr/>

¹¹ Informativni listić na engleskom jeziku: URL: http://issuu.com/narodni.muzej.zadar/docs/informativni_listi_za_izlo_bu_iv-d57729d2898df

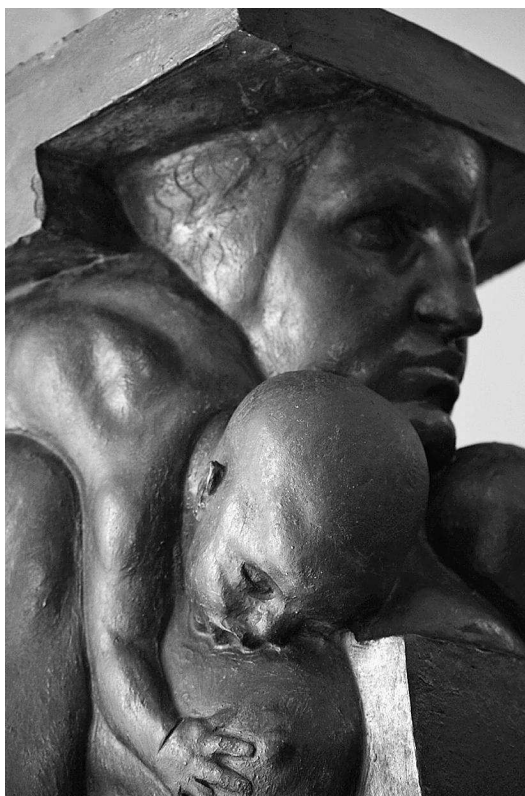
Za "zagrijavanje atmosfere" uoči otvorenja na Facebook stranicama Muzeja objavljivani su albumi s fotografijama transporta skulptura za izložbu koji se obavljao u više faza, te je sedam dana prije otvorenja počelo simbolično odbrojavanje objavom reprodukcija djela s izložbe uz popratni tekst.¹²

Usporedo s obavještavanjem medija, upućen je i poziv vrtićima i školama, tj. nastavnicima i profesorima likovne kulture kojima je predloženo da u program terenske nastave uvrste posjet izložbi uz koju je planiran edukativno-pedagoški program prilagođen djeci predškolske i školske dobi.

Uoči otvorenja izložbe 12. rujna 2013., u odjelu Muzej grada Zadra, održana je konferencija za medije. Izložbu su promovirali župan Zadarske županije Stipe Zrilić, gradonačelnik Zadra Božidar Kalmeta, ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića i ravnateljica Narodnog muzeja Zadar te kustosica izložbe u Zadru. Ravnateljica Peroš posebno je naglasila uspješnu suradnju obaju muzeja organizatora u realizaciji projekta. O značenju organiziranja izložbe za Muzej čiji je osnivač Županija govorio je župan Zadarske županije, a gradonačelnik Zadra istaknuo je kako je ta izložba najvažniji kulturni događaj u Zadru 2013. godine. Kustosica Srhoj Čerina istaknula je zanimljivu novinsku crticu s početka umjetničkog djelovanja Ivana Meštrovića koja je objavljena upravo u Zadru, u *Narodnom listu* 1899., kao vijest o darovitom dječaku. Više o izložbenom projektu govorio je ravnatelj Krstulović Opara istaknuvši kako je riječ o ciklusu izložaba koji se planira realizirati u nekoliko hrvatskih gradova čime se iskazuje zahvalnost tom velikanu hrvatske i europske umjetnosti. Zahvale su upućene i autorici izložbe Ljiljani Čerini iz zagrebačkog Atelijera Meštrović, inače Zadranci koja je, istaknuo je ravnatelj Opara, tom izložbom u svom rodnom gradu zaokružila svoju kustosku karijeru prije odlaska u mirovinu.

Nakon otvorenja izložbe 24. rujna 2013. ravnateljica Muzeja Renata Peroš i voditeljica Galerije umjetnina Ljubica Srhoj Čerina su uživo sudjelovale u emisiji *Fortunal* na lokalnoj TV postaji VOX TV, i tada je javnosti prezentirana izložba s tehničkoga, organizacijskog i muzeološkog stajališta, uz isječke s izložbe i izjave nekolicine sugovornika (ravnatelja Muzeja Ivana Meštrovića, autorice izložbe, stručnog suradnika TZSD-a i ravnatelja Muzeja antičkog stakla).

Sve tekstualne i slikovne objave, najave i pozivi medijima, kao i objave na muzejskom webu i *Facebooku* za sva događanja prije i tijekom trajanja izložbe, pripremljene su i distribuirane iz Dokumentacijske službe Narodnog muzeja Zadar. Svi važniji lokalni i državni tiskani i elektronički mediji objavili su dostavljene informacije te je u Dokumentacijskoj službi prikupljeno više od 100 medijskih objava koje su obrađene unutar fondova sekundarne dokumentacije. Medijskih objava o izložbi zasigurno ima i više, no zbog nedostatka *press clipping* usluge Dokumentacijska ih služba može samo

sl.5. Detalj Meštrovićeve skulpture na izložbi *Zahvalimo njoj* u Gradskoj loži, Narodni muzej Zadar, 2013.

nasumično, a ne sustavno prikupljati. Osim toga, djelatnica Dokumentacijske službe fotografski je popratila sva događanja te je taj fotografski materijal iskorišten za objave i sastavni je dio arhivske fototeke Muzeja.

Izdavaštvo i obavijesni materijal

Iako usko vezani za promotivne i medijske aktivnosti, izdavački i obavijesni materijali čine posebnu skupinu dokumenata izložbe te su stoga u ovom tekstu zasebno obrađeni.

Kreiranje vizualnog identiteta obavijesnih i izdavačkih materijala uz izložbu povjereno je dugogodišnjem suradniku Galerije umjetnina NMZ-a Viktoru Popoviću, koji ih je oblikovao svojim profinjenim i nenametljivim stilom.

Pozivnice i plakati

Kao osnovno i nezaobilazno obavijesno sredstvo i dokument izložbe, pripremljena je i u *offset* tehnici tiskana pozivnica formata 210 x 150 mm s fotografijom djela *Olga doji Tvrtka* na jednoj strani te s podacima o naslovu, mjestu i vremenu otvorenja izložbe, organizatorima i logoima na drugoj strani.

Plakati izložbe kao osnovno grafičko sredstvo javnog obavještavanja kreirani su u dvije dimenzije (480 x 680 mm i 280,6 x 400 mm), ali s jednakim motivom (*Moja majka*, 1908., detalj). Tiskani su u *offset* tehnici, u nakladi od 200 komada, i bili su dostupni u prodaji po cijeni od 15,00 kn. Postavljeni su na uočljivim mjestima

12 Odbrojavanje uoči otvorenja izložbe i albumi s fotografijama transporta umjetnina:
URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=613762988675715&set=a.1649336330225052.60555.164933686891983&type=1&theater>
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.602460853139262.1073741847.164933686891983&type=3>
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.615532791832068.1073741853.164933686891983&type=3>

sl.6. Gospodin Mate Meštrović pored skulpture Ivana Meštrovića *Olga doji Tvrtka*

na šest muzejskih lokacija te na svim frekventnim mjestima u središtu grada te u glavnim javnim ustanovama kao što su knjižnice, kazališta, Sveučilište. Također je za svako događanje uz izložbu kreiran i tiskan poseban plakat s različitim ilustrativnim motivom. Ti su plakati tiskani u manjoj nakladi, u veličini +A3. Budući da su računalno oblikovani, plakati su u prilagođenome računalnom formatu upotrijebljeni i za postavljanje na web i Facebook kao dio promidžbe.

Samoljepivi plakat na luku iznad vrata Gradske lože

Taj je plakat još jedan prilog kojim se javnosti slikovito odašiljala poruka o temi izložbe.

Riječ je o motivu reljefa *Majka i dijete*, reproduciranoga na samoljepivoj PVC podlozi dimenzija 267 x 247 cm, postavljenoj u polukružnoj luneti iznad ulaza u Gradsku ložu.

Katalog

Uz zadarsku izložbu pripremljen je poseban katalog jer je i izbor izloženih djela proširen te je objavljen u dvojezičnom hrvatsko-engleskom izdanju. Katalog ima 80 stranica omeđenih presavijenim koricama s fotografijom detalja skulpture u orahovini *Majka i dijete* iz 1942., preko koje teče tekst spomenute poslanice. Opremljen je fotografijama svih izloženih djela, od kojih su skulpture prikazane fotografijama u veličini izdanja. Pojedine su skulpture prikazane fotografijama u totalu i detalju. Crteži i litografije reproducirane su fotografijama manjih dimenzija. Kao *lajtmotiv* teme izložbe objavljena je i fotografija Ivana Meštrovića s majkom Martom u

Otavicama iz 1930. godine. Autori fotografija su Zoran Alajbeg, Živko Bačić, Filip Beusan, Boris Cvjetanović, Dubravko Milinković, Goran Vranić i Joško Zaninović. Urednice kataloga su Ljiljana Čerina i Ljubica Srhoj Čerina, a autorice kataloga izloženih djela su Ljiljana Čerina i Maja Šeparović Palada. Prevoditeljica tekstova na engleski jezik je Sabina Kaštelančić. Tisak je u *offsetu*, a katalog je tiskala Printera iz Zagreba, u nakladi od 500 komada.

Tekstualni dio kataloga počinje predgovorom ravnatelja Muzeja Ivana Meštrovića Andre Krstulovića Opare u kojemu je akcent na važnosti i konstanti u obradi teme majke, žene i Bogorodice u svim razdobljima Meštrovićeva umjetničkog stvaralaštva, te se ta tema pokazala pogodnom kao obiljetnička tema uz obilježavanje 130. godišnjice umjetnikova rođenja.

U tekstu predgovora kustosica zadarske izložbe Ljubica Srhoj Čerina posebno se osvrnula na Meštrovićevu vezu sa Zadrom, što se može pratiti na temelju brojnih objava i napisa u zadarskim tiskovinama s početka 20. st. i iz umjetnikove korespondencije koja se čuva u arhivi Atelijera Meštrović u Zagrebu.

Tekst autorice izložbe Ljiljane Čerine počinje podacima o okolnostima u kojima je rođen i odrastao Meštrović te doživljajem i ulogom žene i majke u njegovu životu.

Da bi naglasila izvor inspiracije za temu izložbe, autorica kao poveznicu citira dijelove spomenute poslanice. Nakon svakog citata slijedi objašnjenje stilsko-morfoloških obilježja pojedinoga izloženog djela, i to kronološki, od rane faze stvaralaštva do posljednjeg izloženog djela. Meštrovićeve stilske mijene sagledane su u kontekstu duhovnoga i intelektualnog sazrijevanja i proživljavanja

konkretnih životnih okolnosti kroz koje je prolazio ili doživljaja svijeta i promišljanja umjetnosti općenito, što je dodatno pojačano citatima iz njegovih rukopisa, a bitno je za cjelovitu recepciju teme izložbe.

EDUKATIVNO-PEDAGOŠKI PROGRAM IZ IZLOŽBU

Vodstva i radionice

Pedagoški program osmislila je i vodila vanjska suradnica Muzeja za pedagošku djelatnost Koraljka Alavanja, a sastojao se od vodstava za škole, u korelaciji s nastavnim gradivom, od radionica osmišljenih u skladu s nastavnim gradivom te od rješavanja radnih listića.

Od otvorenja izložbe do 18. prosinca 2013. održano je ukupno 15 radionica na kojima je sudjelovalo 361 dijete. Vodstva i radionice organizirani su prema prethodnoj najavi i naplaćivani su. Za vodstva i radionice prijavljivali su se uglavnom učenici srednjih škola, pojedine grupe iz nekoliko osnovnih škola i grupa studenata Sveučilišta u Zadru.¹³

Radionice su osmišljene na način da u prvom dijelu učenici putem vodstva upoznaju lik i djelo Ivana Meštrovića te osnovne pojmove likovne umjetnosti, a u korelaciji s nastavnim gradivom likovne kulture, prirode i društva, hrvatskog jezika, povijesti i zemljopisa. Drugi dio sastojao se od praktičnog rada - učenici su se okušavali u nekoj od likovnih tehnika nastojeći interpretirati Meštrovićeve radove.¹⁴ Uz radionice je pripremljen i edukativni materijal u obliku radnih listića koji su se dijelili učenicima, a bili su dostupni za preuzimanje na muzejskom webu.¹⁵ Radionice su popraćene slikom i tekstom na Facebook stranicama Muzeja te je link postavljen na muzejski web.¹⁶

Praznici u Loži

Za vrijeme trajanja zimskih praznika, od 6. do 12. siječnja 2014., organiziran je ciklus radionica pod nazivom *Praznici u Loži*, namijenjen djeci osnovnih škola. Nekoliko dana prije radionice djeci je putem medija i putem web i Facebook stranica Muzeja upućen poziv da se uključe u radionice, a u Dokumentacijskoj službi kreiran je i plakat za te radionice. Radionice su bile prilika da se vidi koliko je individualni odaziv djece, za razliku od

sl.7.-8. Pogled na izložbu *Zahvalimo njoj*, Narodni muzej Zadar

sl.9. Radionica priređena uz izložbu *Zahvalimo njoj*, Narodni muzej Zadar.

prijašnjih radionica, koje su bile unaprijed dogovorene. Koncept radionice podrazumijevao je da se djeca upoznaju s Meštrovićem kao osobom i njegovim radom te da tu inspiraciju iskoriste u modeliranju, crtanju i grafičkim tehnikama, kao i u slaganju *memory* igara. Radionica je naplaćivana, a pohađalo ju je ukupno 28 djece.¹⁷

STRUČNO-ZNANSTVENI PROGRAM

Stručno-znanstvenim programom u obliku predavanja priznatih stručnjaka građanima je ponuđena mogućnost sveobuhvatnog doživljaja i sagledavanja Meštrovića kao izuzetnog umjetnika s različitih stajališta. O umjetnikovu u suodnosu s kolegama suvremenicima i o prezentaciji njegovih djela izvan Hrvatske govorio je ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića Andro Krstulović Opara u predavanju *Meštrovićev povratak Europi*. O njegovu angažmanu u arhitekturi predavanje je održala sveučilišna profesorica dr. sc. Antonija Mlikota s temom *Sudjelovanje zadarskih arhitekata u gradnji Meštrovićeva mauzoleja na Lovčenu*, čiji je Meštrović projektant. Meštrovića je sa stajališta političke misli i djelovanja u predavanju pod nazivom *Ivan Meštrović i jugoslavenstvo* analizirao sveučilišni profesor dr. sc. Vinko Srhoj, a o temi žene i majke kroz književno-povijesnu imagologiju govorila je sveučilišna profesorica dr. sc. Divna Mrdeža Antonina u predavanju *Figura žene u književnosti*.¹⁸

Posebna vodstva

Odmah nakon otvorenja izložbe počeo je trodnevni ciklus stručnih vodstava uz predavanja za građane koji je vodila autorica izložbe Ljiljana Čerina prezentirajući

13 Vodstva i radionice: srednje škole - Prirodoslovno-grafička škola, Gimnazija Jurja Barakovića, Turističko-hotelijerska škola, Obrtnička škola Gojka Matuline, Tehnička škola Šibenik i Umjetnička škola Luke Sorkočevića Dubrovnik; osnovne škole: *Kruno Krstić* (8.r.), *Sv. Filip i Jakov* (8. r.), *Šimun Kožičić Benja* (6. r.), *Petar Preradović* (2.r.) i grupa studenata Sveučilišta u Zadru, Odjel za informacijske znanosti (1. godina).

14 Na radionicama su primjenjivane ove tehnike i materijali: frotaž i kolaž (reljef, struktura, kontrast, ton, ritam, geometrijski i slobodan lik), crtanje prema modelu (kreda i ugljen na papiru, olovka na papiru, obrisna i strukturalna crta, tok i karakter crte, crta kao dominantna, kompozicija, crtačke teksture), modeliranje glinom (plastička tekstura, visoki, niski i uleknuti reljef, puna plastika, proporcija, simetrija, ravnoteža, volumen i masa u prostoru), modeliranje u aluminiju (uleknuti i niski reljef, crte prema značenju, kompozicija).

15 Radni listići dostupni su na webu za preuzimanje, listanje i ispis: URL: http://issuu.com/narodni.muzej.zadar/docs/radni_listi_i_za_osnovnu_kolu

16 Radionice: URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.633704803348200.1073741862.164933686891983&type=3>
URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.644400952278585.1073741864.164933686891983&type=3>
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.645512708834076.1073741865.164933686891983&type=3>

17 Praznici u Loži: URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.678987072153306.1073741881.164933686891983&type=3>

18 Sva predavanja bila su javna i besplatna, a održana su u prostoru Galerije umjetnina NMZ-a počevši od 5. prosinca 2013. do zaključno 9. siječnja 2014.

sl.10.-11. Skulptura *Povijest Hrvata* u javnom prostoru trga 'poziv' a slučajne prolaznike da posjete izložbu.

Meštrovića s različitih motrišta, uz poseban osvrt na temu majke i majčinstva.¹⁹ U stručnim vodstvima autorice sudjelovalo je 166 posjetitelja. Ova su vodstva bila autoričin dar građanima Zadra i bila su besplatna.

U suradnji s Udrugom slijepih Zadarske županije održano je i vodstvo za slijepce i slabovidne osobe. Izložbu je posjetilo devet članova Udruge te im je, uz upotrebu rukavica, omogućen taktilni doživljaj skulptura.

Dana 9. studenog 2013. u sklopu stručnog putovanja u Zadar, izložbu su posjetili zagrebački članovi Društva povjesničara umjetnosti Hrvatske, koje su kroz postav proveli ravnatelj Muzeja Ivana Meštrovića Andro Krstulović Opara i kustosica Ljubica Srhoj Čerina.

Posjet izložbi uz vodstvo i radionicu omogućen je i učenicima OŠ Voštarnica, u kojoj se školuju djeca s teškoćama u razvoju.²⁰

OSTALO

Stručno putovanje u povodu izložbe Ivana Meštrovića u Zadru

Narodni muzej Zadar, u suradnji sa Zadarskom županijom, organizirao je 22. listopada 2013. stručno putovanje u Galeriju Meštrović u Splitu, u Otavice i u Gradski muzej Drniš. To stručno putovanje bilo je još jedna prilika za upoznavanje Meštrovićeva stvaralaštva, i to upravo u mjestima u kojima je ostavio neizbrisiv trag. Sudionici putovanja bili su stručni djelatnici Narodnog muzeja Zadar, Zadarske županije, Sveučilišta, djelatnici kulturnih institucija, studenti i predstavnici medija. Uz vodstvo autorice izložbe Ljiljane Čerine, polaznicima putovanja omogućena su stručna vodstva na svim lokacijama predviđenim programom.²¹

Glazbeno - scenski performans *Ona koja nosi*

U sklopu obilježavanja Dana grada Zadra 26. studenog 2013. u dva večernja termina izveden je glazbeno-scenski performans autorice Ive Burčul pod nazivom *Ona koja nosi*, u organizaciji Galerije umjetnina Narodnog

muzeja Zadar i Kazališne udruge *Zalet*. Tim je performansom dan još jedan prilog sagledavanju i doživljavanju teme izložbe, ovaj put spajanjem likovne i izvedbene umjetnosti, pri čemu statičnost skulptura prelazi u pokret. Plesačice suvremenog baleta popratile su nara-torica i sopranistica, te su na taj način gestom, glasom i kostimima, emotivno i ekspresivno personificirani svi ženski likovi izloženi u postavu izložbe, čime je publika postala sudinikom vremena i prostora Meštrovićeva djetinjstva.²²

Izložba radova s radionica priređenih uz izložbu (priredeno uz *Noć muzeja 2014.*)

U prigodi *Noći muzeja*, 31. siječnja 2014., u prve dvije dvorane Galerije umjetnina priređena je izložba radova učenika koji su sudjelovali na radionicama. Ta je izložba bila svojevrsan epilog glavne izložbe, na kojoj su tijekom sedam dana posjetitelji (uz besplatan ulaz) mogli vidjeti više od 400 učeničkih radova nastalih kao inspiracija ili po uzoru na Meštrovićeva djela. Konceptiju izložbe i likovni postav osmislili su Koraljka Alavanja, Branislav Jelenić i Ljubica Srhoj Čerina. Uz radove s radionica, na izložbi su prezentirani i radovi učenika Škole primijenjene umjetnosti i dizajna iz Zadra, nastali pod mentorstvom profesora Martine Beneta, Borisa Lukića i Zrinke Zim-njić. U postavu izložbe održane su i tri DVD prezentacije/ videoprojeksijske s temom Meštrovićeve izložbe. U prvoj je dvorani održana videoprojeksijska koju su priredili učenici Prirodoslovno-grafičke škole, smjer medijski tehničari, pod mentorstvom prof. Vesne Krmpotić. U drugoj dvorani prikazana je DVD projekcija glazbeno-scenskog performansa *Ona koja nosi*, inspiriranoga izložbom Ivana Meštrovića, snimatelja i montažera Borisa Zubčića. U istoj je dvorani održana i DVD projekcija fotografija iz fototeke Muzeja koju je priredila kustosica Nevena Štokić pod nazivom *Dokumenti s izložbe Ivana Meštrovića* i koja daje pregled nastanka izložbe od dopreme skulptura do postava, otvorenja, vodstava i radionica.²³

Izložba u izložbi

Ideja je bila u Gradskoj loži za vrijeme trajanja izložbe Ivana Meštrovića napraviti jednodnevnu ili jednovječernju

19 Vijest i fotografije o stručnom vodstvu autorice izložbe Ljiljane Čerine:

URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.617518194966861.1073741855.164933686891983&type=3>
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.618045508247463.1073741857.164933686891983&type=3>
<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.618665574852123.1073741859.164933686891983&type=3>

20 Posjet OŠ Voštarnica: URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.685989038119776.1073741884.164933686891983&type=3>

21 Stručno putovanje: URL: <http://nmz.hr/ostalo/strucni-izlet-u-povodu-izlozbe-ivana-mestrovica-22-10-2013>

22 Fotografije i video glazbeno-plesnog performansa: URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.655587757826571.1073741871.164933686891983&type=3>
 URL: <http://nmz.hr/ostalo/pogledajte-glazbeno-plesni-performans-27-03-2014>
<https://www.youtube.com/watch?v=4BJ9qrb6-A8>

23 Izložba radova učenika u povodu *Noći muzeja 2014.*:

URL: <http://nmz.hr/izlozba/izlozba-radova-s-radionica-priredjenih-uz-izlozbu-ivana-mestrovica-31-01-2014>
 URL: <https://www.facebook.com/media/set/?set=a.692224237496256.1073741888.164933686891983&type=3>

Izložbu u izložbi na kojoj će biti izložena djela u vlasništvu građana Zadra, uz jamstvo anonimnosti, ako vlasnici djela ne žele drugačije. S tim je ciljem građanima koji posjeduju bilo koji artefakt u vezi s Ivanom Meštrovićem (djelo, pismo...) upućen poziv da se jave u Gradsku ložu 21. listopada 2013. radi dogovora s autoricom izložbe Ljiljanom Čerinom i dobivanja stručnog mišljenja. Pozivu se odazvalo nekoliko građana koji su donijeli vlastite radove inspirirane Meštrovićem, a donesen je i rad za koji je vlasnik tvrdio da je Meštrovićevo djelo. Osim toga, otkrije je poznato da zadarska obitelj Lapenna posjeduje Meštrovićeve rad *Nevoljnik* iz 1903. godine.

Iako izložba nije realizirana, na susretu građana s autoricom izložbe otvorena su pitanja autorstva i autorskih prava, što se namjeravalo aktualizirati i putem izložbe.

CILJEVI OSTVARENI IZLOŽBOM

Prezentacija Meštrovićeve opusa u Zadru

Ne računajući prvo javno prikazivanje nekoliko radova još neproslavljenog umjetnika davne 1899. godine, Meštrovićeve su djela prvi put muzeološki predstavljena zadarskoj javnosti u prostorima Moderne galerije 1976. godine. Prošlo je punih 36 godina od tada do izložbe priređene 2013., čime je ostvarena želja autorice izložbe Ljiljane Čerine da u svome rodnom gradu realizira Meštrovićevu izložbu i tako suvremenim generacijama Zadrana omogućiti da izbliza upoznaju visoke umjetničke domete našeg najvećeg umjetnika.²⁴ Osim toga, time se ostvarilo i jedno od poslanja Galerije umjetnina - da kao javna ustanova svojim izložbeno-prezentacijskim programom tijekom godine predstavi ugledna imena hrvatske umjetnosti.

Usto, izložbom je ponovno aktualizirana davna ideja i inicijativa da Zadar dobije odljev jedne Meštrovićeve skulpture za javno izlaganje. Ideja je naišla na pozitivan odaziv u Gradu Zadru, kao i kod gospodina Mate Meštrovića kao nositelja autorskih prava, te je zaključeno da se na prijedlog stručnjaka iz Muzeja Ivana Meštrovića za odljev odabere jedna od Meštrovićevih skulptura koja bi bila prikladna za izlaganje u javnom prostoru.

Obrada jedne teme

Izborom djela na izložbi te objavljivanjem kataloga s tekstovima te ilustrativnim i kataloškim podacima prvi je put obrađena izdvojena tema zastupljena u svim razdobljima Meštrovićeve stvaranja.

Recepcija izložbe prilagođena različitim ciljanim skupinama

Dobro osmišljenim edukativno-pedagoškim i stručno-znanstvenim programima posjetiteljima različitih dobnih i obrazovnih kategorija, te skupinama s posebnim potrebama i invalidima pružena je prilika za recepciju teme izložbe, ali i ostalih aspekata Meštrovićeve djela.

Ostalim posjetiteljima je popratnim programima omogućeno izravno upoznavanje Meštrovićeve opusa (stručno putovanje), kao i posredan doživljaj teme izložbe (performans).

Ostvarena vlastita sredstava

Posjetom od 7 300 osoba ostvaren je znatan prihod Muzeja, a tome je pridonijela i naplata vodstava (osim besplatnoga stručnog vodstva četvrtkom) te naplata pedagoških radionica. Osim toga, u prodaji su bili plakati, katalog i blok za pisanje s Meštrovićevim autogramom u izdanju Narodnog muzeja Zadar²⁵ te suveniri, majice, publikacije i plakati u izdanju Muzeja Ivana Meštrovića (taj je prihod išao u korist Muzeja Ivana Meštrovića).

Angažman studenata (i volontera)

Svakog četvrtka u 18 sati organizirano je besplatno stručno vodstvo (uz plaćenu ulaznicu) za građane koje su odrađivali studenti s Ocjela za povijest umjetnosti Sveučilišta u Zadru. Time je javnosti osigurano besplatno vodstvo izložbom, što je drugim danima naplaćivano, a studenti su dobili priliku da se okušaju u tom segmentu stručnoga muzejskog rada, što će im biti korisno iskustvo i referencija u životopisu.²⁶

Primljeno: 26. svibnja 2014.

HOW ONE EXHIBITION ENRICHED THE CULTURAL FARE OF ZADAR IN 2013

The year 2013 was significant for being the 130th anniversary of the birth of Ivan Meštrović. To mark the year, the Ivan Meštrović Museums prepared an exhibition entitled *Let us express our gratitude to her firstly in Meštrović's native Vrpole (Slavonia), in the Ivan Meštrović Memorial Gallery and then, in a somewhat altered form, in association with the Gallery of Fine Arts of the National Museum in Zadar, in the exhibition pavilion the City Loggia.*

Thus the beginning of Meštrović's life in this world in Vrpole was symbolically commemorated, while Zadar can be considered the city in which Meštrović the artist was born, through the publication of an article in the Zadar newspaper *Narodni list* long ago in 1899, when the exceptional talent of the lad Ivan Gabrilović Meštrović was first mentioned. Since this is an artist of world importance, the exhibition created great interest in the domestic public and in visitors to the city. In the announcement at the press conference it was pronounced the cultural event of the year in Zadar.

The good response was undoubtedly due to the accompanying programme with which the organiser endeavoured to attract as great a range of visitors as could be, from the very young to the much older, from inhabitants of the city to visitors from abroad. In this article we provide a survey and cross-section of the exhibition and of all the additional activities that were laid on during the preparations for and duration of the exhibition.

24 O ideji za realizaciju izložbe u Zadru pisano je u intervjuu s Ljiljanom Čerinom u *Zadarskom listu*, 30. rujna 2013., str. 14-15.

25 Cijena ulaznica: odrasli 20 kn; učenici, studenti, hrvatski umirovljenici, osobe s invaliditetom 10 kn; grupni posjeti (10 - 30 posjetitelja) 10 kn; djeca predškolske dobi, studenti povijesti umjetnosti, članovi ICOM-a i HMD-a besplatno. Cijena za vodstva i radionice: vodstvo izložbom i radionica u trajanju jednoga školskog sata: cijena ulaznice + 5 kn po učeniku. Vodstva za građane (grupe) 200 kn; plakat 15 kn, katalog 70 kn, blok 10 kn.

26 Vijest o besplatnome stručnom vodstvu: <http://nmz.hr/izložba/besplatno-strucno-vodstvo-po-mestrovicvoj-izložbi-cetvrtkom-01-10-2013>